

УДК 330.88

DOI: 10.31359/2312-3427-2018-3-173

І.В. Барішевська, канд. екон. наук, доцент
К.В. Оленич, магістр
Миколаївський національний аграрний університет

УТВОРЕННЯ ІДЕЇ ПРОЦЕСУ НАУКОВОГО МИСЛЕННЯ БУХГАЛТЕРА

В статті обґрунтовано положення про те, що наукове мислення як рушійна сила бухгалтерської професії в напрямку від комплексу слабо пов'язаних між собою історично сформованих консервативних елементів (функції і етика, нормативно-правове регулювання, бухгалтерські об'єднання, освітня підготовка, наука бухгалтерського обліку) до саморегульованого інституту. Доведено, що необхідною передумовою розвитку професії є компетентність бухгалтера і оцінка його розумової діяльності. Визначено систему наукового мислення бухгалтера. В рамках розвитку ідей наукового мислення бухгалтерського обліку поглиблено економічний зміст понять бухгалтерів, запропоновано новий погляд бухгалтерської професії та окреслено основні проблеми даної галузі науки.

Ключові слова: наукове мислення, облік, бухгалтерська звітність, об'єкт наукового мислення, практичне мислення, професійне мислення, теоретичне мислення.

Постановка проблеми. Для бухгалтера як посадової особи завжди є актуальним питання мислення, особливо в умовах постійно мінливого чинного законодавства, коли значно підвищується ризик здійснення помилок. Відповідно, дослідження формування наукового мислення бухгалтера має важливе значення для розуміння реальних суспільних явища в цілому. Адже, чим більший обсяг процесів опосередкованого й узагальненого відображення, тим більше предметів об'єктивної дійсності в їх істотних властивостях, зв'язках і відношеннях. Наукове мислення поєднує філософську, соціологічну, психологічну і правову норми та одночасно є свідомістю, стимулом і результатом.

Отже, наукове мислення є складною та надзвичайно значимою категорією не лише в правій системі [3]. Це пов'язано із сучасними трансформаційними явищами у розвитку суспільства, які приводять до необхідності посилення практичного значення наукових досліджень.

У професійному житті бухгалтера не все так очевидно. Зокрема, суперечливість законодавства і непрозорість практики його реалізації позбавляють навіть саму особу шансу сказати про себе та свої думки [5]. У таких ситуаціях особливо важливо знати види свого мислення та їх межі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням проблем наукового мислення системи обліку в Україні стосовно її найбільшої відповідності інформаційним потребам управління господарюючими суб'єктами в умовах ринкового середовища присвячені праці Івахненкова С.В. [3], Булатова М.А. [1, 2], Кузьминського А.Н. [4], Пушкаря М.С. [6], Райана Б. [7] та ін.

Дослідження сучасного стану наукового мислення бухгалтерської професії та прогнозування напрямів її розвитку необхідно здійснювати, керуючись філософськими законами та спираючись на прогресивні досягнення економічної науки, такі як положення бухгалтерів та теорії бухгалтерського обліку.

У своїй монографії Булатов М.А [2] підійшов до розуміння наукового мислення бухгалтера як соціально-економічного інституту; було запропоновано новий розділ в бухгалтерській звітності; застосовано підходи моделювання в розвитку професії бухгалтера [1]. Проте, поглибленого дослідження потребує здатність саморегулітивного професійного руху [1,2].

Формування цілей статті. Метою роботи є дослідження розвитку наукового мислення, аналіз розвитку обліку та його удосконалення враховуючи інтерпретації та доповнення вчених і практиків попередніх епох.

Своїм завданням ми вбачаємо дослідження рівня оцінки мислення, якого досягнула та може досягти в майбутньому бухгалтерська професія внаслідок єдності та нагромадження нових знань, поглиблення значущості розумів бухгалтерів та моделювання наукового мислення бухгалтерської професії на загальнонаціональному та галузевому рівнях.

Виклад основного матеріалу досліджень. Ідея наукового мислення зародилася із появою суспільства та розглядається протягом усього періоду його розвитку як частина соціальної проблеми [5]. Наукове мислення здійснюється в трьох видах і кожний вид спонукає до отримання та здійснення науково-облікового процесу. (рис.1).

Як видно зі схеми, мислення бухгалтера можна класифікувати за трьома основними видами, проте головним залишається те, що ці мислення визначають систему підстав, сукупність фактичних і правових умов його настання.

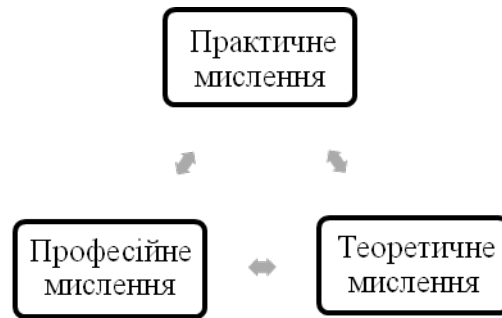

Рис. 1. Види наукового мислення бухгалтера

Джерело: сформовано автором на основі [5]

На сьогодні відображення мислення в обліку є дискусійним питанням і практично невирішеним як на рівні міжнародних стандартів фінансової звітності, так і на рівні національної бухгалтерської методології [2].

Необхідність, уміння, потреба, здатність до виміру й відображення в обліку фактів мислення виникла не відразу. Для цього потрібні були не тільки об'єкти обліку, а й уміння виділити з великої кількості притаманну лише їм рису - визначення та відображення в певному вимірі.

Сьогодні, маючи єдину історично відпрацьовану методологічну основу обліку, яка ґрунтується на подвійному записі, рахунках та балансі в різних регіонах та континентах, присутній свій національний колорит облікової культури [7].

Одним з основних питань, що потребує вирішення, є уточнення суміжних понять, які використовуються в економічній літературі (табл. 1).

Райан Б. обґрунтував і довів доцільність застосування поняття «наукове мислення» для його введення в методологію бухгалтерського обліку людини як окремого об'єкта [7].

В останні роки залишається невирішеною проблема оцінки наукового мислення, незважаючи на те, що розроблено досить багато відповідних методик. Однак всі методики не набули широкого поширення і застосування в бухгалтерському обліку [6].

Більшість відомостей, необхідних для користувачів, формується обліковою системою. Завданням бухгалтера є надання відповідної інформації у форматі, зрозумілому користувачам, оскільки вони можуть не мати знань, необхідних для правильного трактування представлених записів. Для цього на підприємстві складається звітність про різні об'єкти обліку і відповідно до запитів різних користувачів.

1. Поняття, які застосовуються для бухгалтера як об'єкта наукового мислення в бухгалтерському обліку

Поняття	Сутність
Мислення як капітал	Втілені в бухгалтерах активи у формі їхньої освіти, кваліфікації, професійних знань, досвіду, які забезпечують отримання економічних вигод у майбутньому [7]
Мислення як ресурси	Кількість працівників з вищим рівнем кваліфікації, залучених до процесу розробки інтелектуального продукту [1]
Активи мислення	Сукупність колективних знань бухгалтерів підприємства, їхніх творчих здібностей, уміння вирішувати проблеми, лідерських якостей, підприємницьких та управлінських навичок [1]
Мислення як потенціал	Міра втілених в бухгалтері природних здібностей, таланту, рівня освіти, кваліфікації та здатність приносити дохід [2]
Персонал	Основний штатний склад працівників підприємства (організації), які володіють необхідною кваліфікацією і виконують різноманітні виробничо-господарські функції [2]

Джерело: згруповано автором на основі [1; 2; 7]

Поява в бухгалтерському обліку такого специфічного об'єкта, як наукове мислення бухгалтера вносить деякі корективи до її складання. Жодним нормативним актом на законодавчому рівні не передбачено розроблених форм звітності, в яких би відображалась інформація з даної тематики [3]. Оскільки для ефективного управління діяльністю підприємства необхідним запровадження як об'єкта обліку так і інформація про активне наукове мислення повинна відображатись у звітності.

Для надання інформації доцільно розробляти внутрішні звіти, розроблені відповідно до потреб кожного конкретного господарюючого суб'єкта [8]. Відсутність досліджень проблем виявлення, оцінки та управління науковим мисленням на макrorівні свідчить про те, що проблеми бухгалтерського обліку даного питання знаходяться в зародковому стані. У загальному вигляді система наукового мислення є сполучним елементом між первинним інформаційним забезпеченням та результатом його обробки та узагальнення (рис.2).

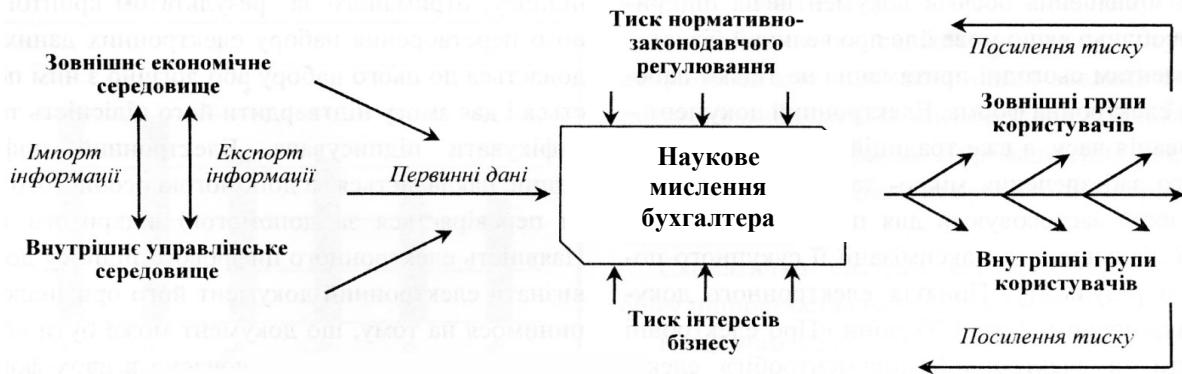

Рис. 2. Система наукового мислення бухгалтера в загальному макровигляді

Джерело: сформовано автором на основі [8]

Як свідчить практика, неврахування наукового мислення означає для більшості українських підприємств неможливість його вартісного вимірювання, а відповідно, неможливість відображення в обліку і забезпечення відповідних потреб управління. Вищенаведене передбачає необхідність внесення змін в існуючу систему бухгалтерського обліку в частині невідчутних активів:

- виділення окремого рахунка (рахунків) для відображення результатів розумової, творчої, інтелектуальної діяльності людини, оскільки саме вона є визначальним чинником формування вартості підприємства;

- удосконалення елементів методу бухгалтерського обліку, які забезпечуватимуть надання обліковою системою інформації про наукове мислення: оцінки і калькулювання (які повинні забезпечити відображення реальної вартості наукового мислення в бухгалтерського обліку) [8].

Взявши до уваги тільки кінцевий результат - бухгалтерську звітну інформацію, - ми втрачаємо інші суттєві чинники постійного процесу вдосконалення інтегрованої облікової системи господарюючих суб'єктів, тому завершуючи дане дослідження можемо узагальнити особливості застосування елементів методу бухгалтерського обліку щодо наукового мислення (табл. 2).

2. Роль елементів методу бухгалтерського обліку при фіксації надходження та вибуття наукового мислення бухгалтера

Методи бухгалтерського обліку	Елементи методу бухгалтерського обліку	Роль елементів методу в бухгалтерському обліку наукового мислення
Систематичне та хронологічне спостереження за наявністю наукового мислення	Документування	Завдяки наявності документування наукового мислення відбувається суцільне та безперервне спостереження за ним.
	Інвентаризація	Не проводиться, оскільки наукове мислення не є майном підприємства.
Вартісне (грошове) вимірювання величини наукове мислення	Оцінка	Визначається загальний розмір наявного у підприємства наукового мислення та мислення окремого працівника.
	Калькулювання	Передбачає вибір затратного методу при визначенні вартості наукового мислення працівника.
Групування, реєстрація та систематизація даних про наукове мислення	Рахунки	На рахунках узагальнюється інформація про і наявність і вибуття наукового мислення.
	Подвійний запис	Для відображення наукового мислення подвійний запис не використовується.
Узагальнення даних про наукове мислення	Баланс	Оскільки для відображення в бухгалтерському обліку запропонована використовувати позабалансові рахунки, то в балансі наукове мислення не знаходить свого відображення.
	Звітність	Завдяки звітності характеризується наявність людського капіталу в аналітичних розрізах, що забезпечує отримання інформації для потреб управління, аналізу і контролю за господарською діяльністю підприємства.

Джерело: згруповано автором на основі [4; 8]

Висновки. За результатами проведеного дослідження можемо зазначити, що у багатьох публікаціях наводиться критична оцінка, проте майже не має конкретних пропозицій. Концепції реформування системи обліку які б враховували потреби наукового мислення в Україні так і не створено.

На нашу думку, перспективним напрямом дослідження є розробка моделі прийняття управлінських рішень на основі інформації отриманої в результаті ведення бухгалтерського обліку з урахуванням таких запропонованих елементів методу бухгалтерського обліку, як методика оцінки та звітності про облікове мислення підприємства.

Немає жодних сумнівів у тому, що запровадження наукового мислення в систему бухгалтерського обліку буде основою майбутньої професійної діяльності. Відбудеться трансформація усталених підходів до застарілих процесів. За таких умов розвитку даної проблеми в бухгалтерському обліку сучасні бухгалтери використовуватимуть нові методики у своїй практичній діяльності.

Бібліографічний список: 1. Блатов Н.А. Основи загальної бухгалтерії / Н.А. Блатов. – К.: Економічна освіта, 2016. – 535 с. 2. Булатов М.А. Теорія бухгалтерського обліку / М.А. Булатов. – К.: Іспит, 2014. – 256 с. 3. Івахненко С.В. Наукові технології в організації бухгалтерського обліку та аудиту / С.В. Івахненко. – К.: Знання-Прес, 2016. – 349 с. 4. Кузьма А.М. Теорія бухгалтерського обліку: [підручник] / О.М. Кузьма. – К.: Вища шк., 2014. – 311 с. 5. Миколаєва О.Є. Стратегічний управлінський облік: [наук.-практ. вид.] / О.Є. Миколаєва, О.В. Алексеєва. – К.: Едітор, 2015. – 304 с. 6. Пушкар М.С. Філософія обліку: [монографія] / М.С. Пушкар. – Тернопіль: Карт-бланш, 2015. – 160 с. 7. Райан Б. Стратегічний облік для керівника / Б. Райан; пер. з англ. М.Х. Розівського. – К.: Аудит, 2016. – 616 с. 8. Сучасні проблеми розвитку системи обліку в Україні: [монографія]; за ред. М.С. Пушкаря. – Тернопіль: ТНЕУ, 2015. – 268 с.

И.В. Барышевская, К.В. Оленич. Образование идеи процесса научного мышления бухгалтера. В статье обосновано положение о том, что научное мышление как движущая сила бухгалтерской профессии в направлении от комплекса слабо связанных между собой исторически сложившихся консервативных элементов (функции и этика, нормативно-правовое регулирование, бухгалтерские объединения, образовательная подготовка, наука бухгалтерского учета) к саморегулируемому институту. Доказано, что необходимым условием развития профессии является компетентность бухгалтера и оценка его мыслительной деятельности. Определена система научного мышления бухгалтера. В рамках развития идей научного мышления бухгалтерского учета углубленно экономическое содержание понятий бухгалтеров, предложен новый взгляд бухгалтерской профессии и обозначены основные проблемы данной отрасли науки.

Ключевые слова: научное мышление, учет, бухгалтерская отчетность, объект научного мышления, практическое мышление, профессиональное мышление, теоретическое мышление.

I.V. Baryshevska, K.V. Olenych. Combined to the process of scientific accountant. The article substantiates the position that scientific thinking has driven force of the accounting profession from a complex of weakly interconnected historically formed conservative elements (functions and ethics, legal regulation, accounting associations, educational training, science of accounting) to the current self-regulatory institute. The current state of the scientific thinking of the accounting profession is rescribed and examples of the forecasting of the directions of its development are given; philosophical laws and progressive achievements of economic science are required, such as the provisions of accountants and the theory of accounting. The scientific thinking, its complexity and extraordinariness are investigated, which is connected with contemporary transformational phenomena in the development of society, which leads to the necessity of strengthening the practical value of scientific research. This study enables to evaluate scientific thinking, despite the fact that a lot of relevant techniques have been developed. However, all methods have not become widespread and are therefore not used in accounting. That is why most of the information required for users is generated by the accounting system itself. To date, each accountant must provide relevant information in a format understandable to users, since they may not have the knowledge necessary for the correct interpretation of the submitted records. Therefore the enterprise compiles reports on various objects of accounting and according to the requests of different users. We prove that the necessary prerequisite for the development of the profession is the competence of the accountant and assessment of his mental activity, so the introduction of scientific thinking in the accounting system will be the basis for future professional activities, will transformation of established approaches to outdated processes under certain conditions of development of this problem in accounting, modern accountants will use new techniques in their practical activities. The system of scientific thinking of an accountant is determined. As part of the development of ideas of scientific thinking of accounting, the economic content of the concepts of accountants is deepened, a new view of the accounting profession is proposed and the main problems of this branch of science are outlined.

Key words: scientific thinking, accounting, accounting reporting, object of scientific thinking, practical thinking, professional thinking, theoretical thinking.

Стаття надійшла до редакції: 14.08.2018 р.